személyében (és gitárjával). Az előadó-közönség viszonynak ez a legérdekesebb pontja. Elhiszik-e a gyerekek a személyváltást? Vagy – már "érett" befogadóként – ismerik a játékszabályokat: ő úgy tesz, *mintha;* én pedig úgy teszek, mintha elhinném? Esetleg kételyeiknek adnak hangot? Sikerült-e a gyerekközönséget "elvarázsolni"?

A látott előadáson az ifjú nézők különbözőképpen, ám egyértelmű lelkesedéssel reagáltak: ki a titokzatos idegent, ki Garbonciás Pétert – és a legtöbben persze emellett magát az előadót akarták még mindenáron marasztalni. De hát a vándorok sorsa: tovább kell állniuk. Máshol is várják őket a gyerekek.

DÖMÖTÖR ADRIENNE

Welcome Sesame Street!

Kezdetben vala a világútlevél. Derék hazánkfiai, kik előtt kinyíltak végre a nagyvilág aranykapui, szomjasan vetették bele magukat a vasfüggöny mögötti lét rejtelmeibe. S jött az első meglepetés. Nem értették meg őket, amikor beszélni kezdtek. De fogalmazzunk pontosan: nem értettek bennünket. Mivel oroszul próbáltunk beszélni az emberekkel. Az emberek pedig orvul nem tudtak oroszul, nem, egészen nem tudtak, erről meggyőződhettünk, nem ellenünk való kitaláció volt a "nyelvtelenségük". Nem azért csinálták, hogy bennünket, keletieket megalázzanak. Mi pedig, valljuk be, igencsak meglepődtünk a művelt nyugat eme barbárságát látván. Ha oroszul nem, milyen nyelven beszélnek ezek a szerencsétlen kapitalisták? És lőn a döbbenet. Ezek vagy angolul, vagy franciául, vagy németül, vagy olaszul tudnak. Vagy: angolul és németül és franciául és olaszul tudnak. De két nyelvet, legalább, minimum, mind egy szálig. Egyszóval boldogulnak kiskoruktól fogva, maguk között.

Az orosz-tanulás, az orosz-tanítás csődjére gondolva, mi magunk között sem boldogultunk. Táboron belül se volt rendben minden a kommunikációval. A gyerek útálta tanulni, a tanár, tisztelet a kivételnek, útálta tanítani ezt az orosz nyelvet. A gyerek nem azért útálta, hogy ötvenhat, meg elnyomás, meg diktatúra. Útálta, mert tanulnia kellett és nem volt igazi érv a tanulási kötelezettség mellett. Na, mondjuk világforradalom, az lehetett volna, de arról hamar kiderült, hogy smafu. A tanár meg tudta, a reménytelenségben tanítja a reménytelenség grammatikáját, fölfájt hát neki az orosz-okítás, nem is nagyon törte magát, s ennek meglett a természetes hozadéka: konyhanyelven (se nagyon) beszélő ifjúság.

Mielőtt bárki is félreértené a mondandómat, nekem semmi bajom az orosszal. Ezen a szakon végeztem az egyetemen, tanítottam is (rendkívül kis hatásfokkal) a nyelvet, valamennyire beleláttam abba, amit az orosz nyelv szépségének hívnak. Mert szép, nehéz nyelv, amely hordozza az őt beszélő nép sorsát, szenvedéseit, szenvedélyeit. Semmi bajom, csak jelezni szeretném, nem a nyelvvel, hanem a szereppel van baj. Azzal, hogy minden várakozás ellenére az orosz mégsem lett világnyelv, és már nem is lesz az. A Nagy Birodalom összeomlása után pedig már bizonyosan nem lesz.

Márpedig ha nyelvet tanítunk, tanulunk, tanítjuk és tanuljuk azért, hogy hasznunkra legyen elmozdulásainkban a nagyvilágban. Az orosz befolyás várható és már mérhető csökkenésével egyidőben megjelent az igény egy másfajta kommunikáció birtoklására. A "művelt nyugattal" az általa beszélt nyelven, nyelveken tárgyalni. S ehhez az angol látszott a legalkalmasabb jelrendszernek.

Hogy ne habogva és törve, ne nevetséges akcentussal beszéljünk, gyermekkorunk-

ban el kellett volna kezdenünk a tanulást. Legtöbbünk nem kezdte el, igazolás van, de nem érünk el vele semmit. Legfeljebb a tapasztalat megbölcsíthet minket: a lehető legkorábban el kell kezdenünk taníttatni a gyermekeinket, hiszen nekünk már csak e felnőttkori nevetséges erőlködés marad. Persze, erről sem lenne szabad lemondanunk.De erről majd máskor. Ha.

A nyugati nyelvek felé menetelés a Sesame Street magyarországi sugárzásának megindulásával kezdődött. Ötvenkét héten át, minden hétvégén felhangzott a jólismert dallam, hétről hétre megjelentek a mindjobban megkedvelt szereplők, Nagymadár, Rémszakács, Oszkár és a többiek. Gondoljunk bele, országos nyelvtanfolyam, ingyen, illetve az előfizetési díjba beleértve. Óriási dolog volt ez, akár megértettük ezt akkor, akár nem. Felvettünk egy-egy részt videóra, máskor elfelejtettük, sebaj, van még negyvenvalahány hét és úgysincs annyi kazettánk. Elkényeztetett bennünket a nagy széria, a hétről hétre megismétlődő lehetőség, meg is ijesztett kicsit, meg is bénított valamelyest. Nem voltunk mi addig ilyesmihez szokva. S a sorozat hangütése, technikai és művészi megoldásai...

Játszva tanulni, szórakoztatva elmélyíteni a hétről-hétre megszerzett tudást, állandóan ismételni és minden ismétléskor egy hangyányit előrelépni – nyilvánvalóan ez vezette a szerkesztőket, amikor a Jim Henson's Muttets társulat zseniális bábosaival létrehozták a sorozatot. Hatalmas bábok mozognak a képernyőn, jellegzetes figurák, előbb csúnyák, később a leggyönyörűbbek a gyerekszemnek, vagy inkább a gyerekszívnek. Nem krumplifejű angoltanárok vigyorognak elő a dobozból, nem meggyötört óvodások és kisiskolások bájolognak a jelenetekben. Nem, ez már más világ, más kultúra. Báb-, rajz- és énekművészet kapcsolódik itt össze, szabadon és gyorsan váltakozva. Még meg sem merülünk az egyik jelenetben, máris következik a másik, bábjelenetre egy rajzfilm-ének betét, élő figurák jelennek meg a bábok mellett, bűbájos fekete kisfiú, gyönyörű kismama, a másik pillanatban már egy réten vagyunk, nagy csapat gyerek kórusban elordít valami fontosat...

Country-zenére ritkán tanultak számolni a gyerekek. Most megtanulnak. Háromszor, ötször, tizenötször hangzanak fel a dalokban a számok, fülbemászik a szöveg a dallammal együtt. Semmi erőltetettség, semmi erőszak, pedagógia, gyermekünk rendesen át van verve. Lám, távott szájjal bámulja a babasarok berendezését a képernyőn, két ez, két az, két amaz, két ilyen, két olyan, székecske, asztalocska, csészécske, babácska, ágyacska, s mindből kettő. Bár nem tudja, biztos lehet benne, soha nem felejti el, hogyan kell angolul azt mondani: kettő.

Egy másik jelenetben Breki tanítgatja az angol ábécére a hatalmasakat kacagó csíkostrikós kislányt. Elakadnak, elkezdik újra, elakadnak és elkezdik újra, puszi csattan Breki homlokán – s máris beúszunk a betűk birodalmába. Amit ott játszva, itt rendszerezve, egy misztikus hang beszél, egy energikus női hang darál, villognak a színes betűk, varázslat, szépség, és kiejtés és kiejtés...

Látszólag jelentéktelen a dolog. Pedig nem az. Arany János, jeles Shakespeare fordítónk, ha beszélt volna angolul, nem rímeltette volna a Sire szóra a sír szót. A vers ettől persze még szép, de azért, mégis, olyan jellegzetesen magyar szindróma ez. Könyveket szerzünk, tanuljuk otthon, vadul a nyelvet, két három hétig intenzíven, azután fogyó akarattal, mert nincs időnk tanfolyamra járni, szótárból böngésszük ki a kiejtést, azután jön egy angolul beszélő, mondunk neki valamit, mire megszakad a röhögéstől.

Gyermekünknek viszont, aki nézi és tátott szájjal hallgatja a Sesame Street adását, nem csak hozzávetőleges elképzelése lesz a szavak kiejtéséről, de pontos mintája is. Sőt, vizuális képe is marad. A játékos formájú, gyakorta animációval alátámasztott ismétlések észrevétlenül, a külső erőszak érzékelése nélkül ülteti át az alaptudást az agyukba. Szórakozik, nagyokat kacag, álmélkodik, huncutul hunyorít a tévé előtt – el sem hinnéd, éppen angolul tanul.

Okoskodó, "túlartikulált" bábok jelennek meg a CTW (Childrens Television Workshop) monstre produkciójában. Elég érthető a beszéd ahhoz, hogy némi erőfeszítéssel követni tudja a gyerek a cselekményt, ugyanakkor elég gyors ahhoz, hogy átvehesse rajta keresztül az angol nyelv magyartól elütő tempóját. Számtalan mozzanat kiragadható

lenne most a remekbeszabott filmekből, elégedjünk meg annyival, ötletparádé ez a nyelvtanító sorozat, a legjobb, amit gyermekek számára elképzelni lehet. Anélkül is szórakoztat, hogy értené az ember, s annyira profi módon megcsinált, hogy rávegye a nézőjét az értésre. Ezen a héten még nem érted, jövő héten már kapisgálod, év végén már érted, jövő év közepén beszéled, két év múlva kijavítod apádat, anyádat, tíz év múlva, amikor felnőtt leszel, megkérdezik tőled, hol élsz, Londonban, netán San Franciscóban?

A Televideo hét kazettája a végtelen sorozatot megzabolázza. Tizenhét részben közvetíti a széria legjavát, célirányossá téve az elnyújtott tanterv kínálta haladási irányt és tempót. Azt gondolnám, kevés hasznosabb kazetta kapható manapság a boltokban, mint a Sesame Street. Ha azt mondjuk, nagyon jó, nem sokat állítunk róla. Mint minden vizuális média, akkor működik, ha nézik és nem akkor, amikor kommentálják. Valami, amit nézni kell. Látni kell. Hallgatni kell. S mindezt együtt, egyszerre, és ígérhetjük, nem lesz együtt sem nehéz.

Sesame Street I-VII. (videofilm-sorozat) TELEVIDEO, 1992.

ZALÁN TIBOR

LAPLÁTOGATÁS

Alterna(t)ivitás a történelemoktatásban

Időutazók kerestetnek

Egy név a kolofonban. *Márton András* a felelős kiadója, s egyben főszerkesztője annak a szaklapnak, amire szakterületén egyedül illik e kifejezés: *valami más.* De a kiadó személyére is ugyanez igaz: a KFT együttes hajdani dobosából Beatles dalok fordítójává lett, majd szerkesztővé avanzsált Márton úr két év óta irányítja a *SzemTanú* című folyóiratot, az *Időutazók Hírlapját.* A hazai lap- és könyvkiadás nehezen emészthető helyzetét ismerve, a SzemTanú kamaszosan merész vállalkozás, hiszen korunk nem kedvez az önfenntartó kulturális kezdeményezéseknek, s előfordulhat, hogy egy BT, egy Betéti Társaság, egy KFT-nél is több buktatóval kerül szembe. A lap léte, magas esztétikai és tudományos színvonala, munkatársainak szakmai rangja biztosította azt, hogy a történettudományok területén a SzemTanú mégis életképes és sikeres lett: s ma már a SzemTanú országos napilapokban is szerepel.

Lapalapítás az ezredfordulón. Vannak olyan ex-diákok, akik gyermeki (nyiladozó) lelkében a történelemóra nem hagyott maradandó nyomot, inkább az unalom monoton negyvenöt perceként pergett le számukra. Ezek a pubertáló tanulók a történelemórák vérforraló izgalmai, és világnézet-formáló hatása helyett csupán adatok tömegével töltődtek. A gimnáziumot, vagy a kisiskolát így elhagyó fiatalok (a társadalmunk számára szerencsés esetben) rákényszerültek arra, hogy maguk fedezzék fel az összefüggéseket napjaink és az elmúlt idők folyamatai között. Hogy egy óriás és tiszta históriai tabló kialakuljon a csipától megtisztult szemek előtt, ahhoz arra volt szükség, hogy a történelem ugyanolyan élményt jelentsen a diák számára, mintha a múlt eseményei a napjainkban játszódnának le. S ahogy mindannyian megéljük fázós hétköznapjainkat, úgy válik izgalmas-érdekessé a történelem, ha sikerül belehelyezkednünk a korabeli viszonyok által kialakított helyzetbe, légkörbe. Hiszen a legfantáziátlanabb halandó is elképzelte már, milyen lehetett például Rákóczi korában élni, angol vécé és gyorsbüfé nélkül, vagy az Árpádok esztergomi palotájában fagyoskodni hajdanán – a történelem ismerete sem jelent mást: *emberek* és korok, *szokások, hétköznapok* és események